

קול צופיין

קול צפ"ן נשאו קול יחדו ירננו

מקץ תשע"ט השיעור השבועי מיסודו של מרן הראשון לציון הרה"ג המקובל האל-קי הרב **מרדכי אליהו** זצוק"ל

השיעור נמסר ע"י הרה"ג **שמואל אליהו** הרב הראשי של צפת

לך עשית שם גדול וקדוש בעולמך

חנוכה - חג של גדולה

גדול יהיה כבוד הבית הזה האחרון מן הראשון

בברכת "על הניסים" של חנוכה מוזכר ארבע פעמים הפועל "גדול", לעומת פעם אחת בברכת "על הניסים" של פורים. הדבר בולט במיוחד במילים "לך עשית שם גדול וקדוש בעולמך ולעמך ישראל עשית תשועה גדולה ופרקו כהיום הזה", שמופיעות רק ב"על הניסים" של חנוכה ולא ב"על הניסים" של פורים. זאת אף שבפורים היה קידוש ה' עולמי, "פי גדול מרדכי בבית המלך ושקעו הולך בכל המדינות כי האיש מרדכי הולך וגדול" (אסתר ט ד). עם זאת, הנס של חנוכה היה הרבה יותר עולמי וגדול, ולמעשה הוא משפיע עד היום.

כך מספר לנו הנביא חגי בנבואתו על הבית השני, כ-200 שנה לפני ימי חשמונאי: "והרעשתי את כל הגוים ובאז חמדת כל הגוים ומלאתי את הבית הזה כבוד אמר ה' צבאות" (חגי ב ו). וכתב שם רש"י כי הנביא חגי מתנבא על ה"ניסים הנעשים לבני חשמונאי" שירעישו את כל העולם ויביאו את כל הגוים לראות את הפלא של בית המקדש.

עוד ממשיך חגי ואומר: "גדול יהיה כבוד הבית הזה האחרון מן הראשון אמר ה' צבאות ובמקום הזה אהיה שלום נאם ה' צבאות". כבוד יותר מימי שלמה המלך. כבוד מצד ישראל וכבוד מצד האומות ש"בינו ששכינתי שורה בבית זה".

ולעמך ישראל עשית תשועה גדולה

גילוי גדולת ה' על עם ישראל מתרחש בעיקר בארץ ישראל. לכן ה' אומר לאברהם "לך לך מארצך" לארץ ישראל, ושם "אעשך לגוי גדול".

כן אנו אומרים בתפילה כי שם ה' הגדול הגיבור והנורא מתגלה עלינו רק כשאנו חוזרים לארץ ישראל: "אבינו שבשמים חי וקים עשה עמנו חסד בעבור כבוד שמו הגדול הגבור והנורא שנקרא עלינו וקיים לנו ה' אלהינו את הדבר שהבטחתנו על ידי צפנניה חוזה קאמור בעת ההיא אביא אתכם ובעת קבצי אתכם. כי אתם אתכם לשם ולתהלה בכל עמי הארץ בשובי

את שבותיכם לעיניכם אמר ה'". זאת אולי הסיבה שבגללה לא נזכר קידוש ה' הגדול ב"על הניסים" של פורים ונזכר ב"על הניסים" של חנוכה. ולכן לא נשתמרה הגדולה של פורים כמו בחנוכה. חנוכה השפיע על תרבות העולם, והשפעתו קיימת עד היום, שהעולם זנח את האלילות והרשעה של היוונים ואימץ את האמונה באל אחד. לעומת העמלקיות של המן שלצערנו נשארה עד דורנו זה.

חלשים שמגלים גבורות ה'

מלבד שם ה' הגדול שמתגלה עלינו, אנו רואים גם את שם ה' הגיבור מתגלה עלינו בחנוכה. וכן אנו קוראים ב"על הניסים" של חנוכה למתתיהו ובניו "חלשים", ואנו יודעים כי גבורת ה' התגלתה עליהם. "ועל הנסים ועל הפרקן. ועל הגבורות. ועל התשועות ועל הנפלאות ועל הנחמות שעשית לאבותינו". זו לא גבורה שנגלית על ים סוף כמו ביציאת מצרים. כאן הגבורה התגלתה עליהם, למרות שהם אנשים חלשים.

החלש יאמר גיבור אני

לחבין איך גבורה שורה על חלשים, מספרים מעשה בדם שחרש בשדה ובנו הקטן שיחק לידו על מסילת הרכבת. לפתע שמע האב את צפירת הרכבת וראה את הרכבת דוהרת לכיוון בנו שמשחק על הפסים. מיד זרק האב את כלי העבודה והחל לרוץ בכל כוחו להקדים את הרכבת הדוהרת לעבר בנו. בסופו של דבר הוא הצליח להקדים את הרכבת בחלקיק שנייה ולהציל את בנו מגלגליו. לאחר מעשה בדקו המומחים, חישוב את מהירות הרכבת והמקום שבו היא צפרה, מדדו את המרחק שאותו רץ האב ומצאו שהמהירות שבה האב רץ ממקום העבודה בשדה עד למקום שבו שיחק הבן היא מהירה יותר מכל אצן אולימפי.

ברור שהאב חלש מכל אצן אולימפי. הוא לא מתאמן כמותם ולא אוכל כמותם ואין לו התנאים לריצה כמותם. בוודאי שמשקל השריר של האב לא מתקרב למסת השריר ויכולת הריאות של האצן האולימפי. אם כן, הוא חלש יחסית. אבל במבחן התוצאה הוא יותר מהיר מהאצן האולימפי. אהבת האב נתנה לו כוח פיזי הרבה יותר גדול מהשרירים.

יוון - הולכים על הראש

על מנת לנצח את יוון, צריך להבין כי שיטת הלחימה שלהם הייתה לשנות את הראש. במקום להחריב את בית המקדש, כמו שעשו הרומאים, הם הפכו לכהנים הגדולים את הראש והפכו את בית ה' למקדש של אלילים. במקום להרוג את היהודים, כמו שעשו הרומאים, הם הפכו את היהודים לחיילים טובים בצבא יוון.

הם מראים את תרבות יוון כתרבות ערכית. לצורך זה מגויסים אריסטו ופילוסופים אחרים, שבפלפולים שלהם מייפים את המציאות המוסרית שלהם. באופן הזה הצליחו היוונים, למרות היותם מדינה קטנה לחוף הים התיכון, להשתלט על כל העולם שהיה באותה תקופה. עמים שלמים הופכים להיות יוונים, שמחים להיות חלק מיוון הגדולה, המשכיילה והמתקדמת.

מתתיהו משתמש בכלים של היוונים

מתתיהו לא יכול לכבוש את לב המתיוונים באמצעות ערכים פחות גדולים מהערכים של היוונים. הוא אומר למתיוונים: עם ישראל הוא עם גדול לא פחות מהיוונים. עם ישראל רוצה להאיר את כל העולם, אבל במוסריות. לא בתרבות שיש לה יופי חיצוני ומוסריות פגומה. והוא מצליח. בתחילה ניצחה יוון, והאלימות שלה השתלטה על כל העולם, וגם על חלקים נרחבים מעם ישראל. מאז ימי מתתיהו ובניו הולכת האמונה באל אחד ודוחקת את רגליה של האלימות. מתתיהו לא כובש את כל העולם באופן פסי. הוא כובש את הראש של העולם לאט לאט, עד שהערכים שלו הופכים להיות נחלת העולם כולו.

דוגמה נוספת לניצחון הערכים של מתתיהו היא בדחיית המוסר של אריסטו שמסביר כי אי אפשר לחייב הורים לגדל ילד שהם לא רוצים בו, להאכיל אותו ולהוריש לו את כל כספם. לכן זה מותר להם, ואף מוסרי, להרוג אותו או לקבור אותו בעודו חי. מתתיהו מסביר שזה לא מוסרי והמוסר שלו נקלט. כעבור כמה מאות שנים כותב מוחמד בקוראן שזה לא מוסרי להרוג תינוקות רק כי קשה להורים שלהם לגדל אותם.

מתתיהו ניצח גם בגזירת העריות. בכל העולם בטל החוק היווני שאומר כי בתולה הנישאת חייבת להיבעל להגמון תחילה. אותה גזירה שהייתה מוסרית בתרבות היוונית ונהגה מאות שנים בכל רחבי האימפריה היוונית בטלה מן העולם. בימינו אפילו דיקטטור כמו קים אל ג'ונג לא יכול לגזור גזירה שכזו. הרשעה הזו וחברותיה עברו מן העולם.

אשרי הגפרור שנשרף והצית לבבות

ויש באמת שואלים איך משפחה אחת מצליחה לנצח אימפריה שלמה ולהנחיל ערכים לכל העולם במשך אלפי שנים. את התשובה לדבר אפשר ללמוד מהאש. התכונה של אש מלמדת שהאיכות חשובה ולא הכמות. גפרור אחד יכול להדליק יער שלם, למרות שהוא קטן מאוד. בבעירתו הוא "מגלה" לעצים שהם יכולים לבעור. כשהוא מגלה את האור הפנימי שיש בכל עץ, הוא הופך אותו לגפרור. כל עץ הופך את כל העצים סביבו לאור, וכך כל היער הופך ללפיד אחד גדול.

שריפת יער
משמעותה
השמדה וכליה.
אבל כשמדובר
באור של
ברכה, בצד
החיובי, הרי
רעיון נכון יכול
לצאת מבית
המדרש ולהאיר
את כל העולם.
לא משנה
גודלו של
הגפרור
הראשון, די
בכך שהוא
יבער

כן היו מתתיהו ובניו חלשים פיזית מהחיילים היוונים שהתאמנו מנעוריהם לרוץ, להרים משקלות ולהילחם. אלא שהגבורה של ה' שהתגלתה עליהם נתנה להם גבורה יותר מהיוונים, וכך ניצחו אותם. הרוח האלוקית גרמה שהם יהיו הרבה יותר נועזים ומתוחכמים מהיוונים. בספר מכבים מתואר איך יהודה מעודד את רוחם להילחם באומץ ובתחכום כנגד היוונים. מפתיע אותם אחרי מסעות ליליים ארוכים. על זה נאמר: "לא בגבורת הסוס יחפץ לא בשוקי האיש ירצה - רוצה ה' את יראיו את המיחלים לחסדו" (תהילים קמז).

נחיי ועצם ידי עשה לי את החיל הזה

יש אנשים שעלולים ליחס את הגבורה של ה' לגבורה שלהם, בחינת כוחי ועוצם ידי, והם שוגים בגאווה. כך נחשד משה רבנו על ידי קרח וסיעתו כגאווות. "ומדוע תתנשאו על קהל ה'". הוא נחשד, כי כולם רואים שמה פועל ביד חזקה ובזרוע נטויה מול כל קהל ישראל שחוטא במרגלים, בעגל, ושובר את הלוחות. הם רואים במשה בעל שררה.

תשתרר - שררת ה'

בספרו של הרב שמואל יניב שליט"א גיליתי כי לחשד הזה יש רמז מספרי. המילה שיש לה הערך המספרי הכי גדול בתורה נמצאת בפסוק שבו דתן ואבירם מייחסים למשה את שיא הגאווה. "המקטץ פי העליטנו מארץ זבת חלב ודבש להמיתנו במדבר כי תשתרר עלינו גם השתרר" (במדבר טז). המילה "תשתרר" היא עם הגימטריה הכי גדולה שיש בתורה. ללמוד שדתן ואבירם רואים במשה את שיא השררה והגאווה.

אבל באמת התורה אומרת שמה לא פועל בשם עצמו, הוא פועל בשם ה'. נראה כמו גאווה, אבל באמת הוא העניו מכל האדם שעל פני האדמה. כל התקיפות שלו היא לא עניין אישי. זה מה שהוא אומר לישראל: "ונחננו קה לא עלינו תלנתיכם כי על ה'" (שמות טז ח). יציאת מצרים לכל פרטיה היא מהלך של ה' שמתגלה דרכנו. דבר זה מתגלה בכפולה של שם הויה, שגם היא עולה למספר 1500 (אות י' כפול אות ה' כפול אות ו' כפול אות ה' 1500=10X5X6X5). ללמוד שמה ששררה שלו מגלה את שם ה' ולא את שמו הפרטי.

תהיו עם גדול - תהיו אנשים גדולים

אנחנו צריכים להמשיך את דרכו של משה. לא ליפול בטעות של דתן ואבירם וקרח כלפי משה שבדור, וגם לא כלפי עצמנו. שלא נחליש את עצמנו ונתנהג בענווה פסולה כשצריך לנהוג באופן של "ויגבה ליבו בדרכי ה'". לשם כך אומר ה' לאברהם אבינו "ואעשך לגוי גדול".

כך אומר ה' לדור שלנו באמצעות ישעיהו הנביא, כך הוא אומר לדור שבא אחרי אלפיים שנה לארץ ישראל מהגלות שבה הוא ברח מקול עלה נדף. "ואתה ישראל עבדי יעקב אשר בחרתיך זרע אברהם אהבי אשר הוצאתיך מקצות הארץ וממציליה קראתיך ואמר לך עבדי אתה בחרתיך ולא מאסתך". אל תפחד, דע שאני נמצא לצדך. "אל תירא כי עמך אני אל תשתע כי אני אלהיך אמצתיך אף עזרתיך אף תמכתיך בימי צדק". וכן הוא אומר: "כי אני ה' אלהיך מחזיק ימיך האמר לך אל תירא אני עזרתיך" (ישעיהו מא).

שריפת יער משמעותה השמדה וכליה. אבל כשמדובר באור של ברכה, בצד החיובי, הרי רעיון נכון יכול לצאת מבית המדרש קטן ולהאיר את כל העולם. לא משנה גודלו של הגפרור הראשון, די בכך שהוא יבער. כך לא משנה באיזה גודל בית מדרש יצרו את הרעיון, הוא יכול להתפשט ולכבוש את העולם.

צמיחת קרן לדוד עבדך. ועריכת נר לכן ישי משיחך

דוד המלך הוא הראשון שמלמד איך הופכים את רוח העם. על דוד נאמר "דָּוִד הוּא הַקָּטָן" (שמואל א, יז יד). דוד הוא גם בחינה של אור. כך נאמר עליו "שֵׁם אֲצִמִּיךָ קֶרֶן לְדָוִד עֶרְכָּתִי נֵר לְמוֹשִׁיחִי" (תהילים קלב יז). במלחמות גוליית התברר שבכוח האור שלו הוא מצליח להאיר עם שלם. במלחמת גוליית המלחמה האמיתית היא לא המלחמה בענק, אלא ברוח העם הנמוכה. במלחמה הזאת הצליח דוד להפוך את רוח העם. בסוף אותה מערכה מגלים כי עם ישראל הוא עם חזק, רודף אחרי הפלישתים ומכה אותם מכת חורמה. "וַיִּקְרָא אֶת־שֵׁם יִשְׂרָאֵל וַיהוָה וַיִּרְעוּ וַיִּרְדְּפוּ אֶת הַפְּלִשְׁתִּים עַד בּוֹאֵף גֵּיא וְעַד שַׁעֲרֵי עֶקְרוֹן וַיִּפְּלוּ חֲלָלִי פְּלִשְׁתִּים בְּדָרָךְ שַׁעֲרִים וְעַד גַּת וְעַד עֶקְרוֹן" (שמואל א, יז נב).

הבעיה הגדולה שניצבת בתחילת המערכה הזאת היא שעם ישראל לא יודע את כוחו ובורח מפני גוליית ומפני הפלישתים. "וַיִּשְׁמַע שָׂאוּל וְכָל יִשְׂרָאֵל אֶת דְּבָרֵי הַפְּלִשְׁתִּי הָאֵלֶּה וַיַּחֲתוּ וַיִּרְאוּ מְאֹד" (יז א). בכל מקום שמגיע אליו גוליית, כולם בורחים. "וְכָל אִישׁ יִשְׂרָאֵל בְּרָאוּתָם אֶת הָאִישׁ וַיָּסֹוּ מִפָּנָיו וַיִּירְאוּ מְאֹד".

גוליית מטיל פחד כמו הענקים בימי המרגלים. הנביא מתאר באריכות יתר את משקל השריון שלו, שנבין מאיפה הפחד של ישראל. "וַיֵּצֵא אִישׁ הַבָּנִים מִמַּחְנוֹת פְּלִשְׁתִּים גְּלִית שָׁמוֹ מִגַּת גְּבֵהוּ שֵׁשׁ אַמּוֹת וְנָתַתָּה: וְכֹכַב נְחֹשֶׁת עַל רִאשׁוֹ וְשָׁרִיוֹן קִשְׁקָשִׁים הוּא לְבֹשׁ וּמִשְׁקַל הַשָּׁרִיוֹן חֲמִשָּׁת אֲלָפִים שֶׁקֶלִים נְחֹשֶׁת: וּמִצָּחָת נְחֹשֶׁת עַל רִגְלָיו וְכִידוֹן נְחֹשֶׁת בֵּין כַּתְּפָיו" (יז ה-ו).

דוד מנסה לחזק את לב המלך. "וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל שָׂאוּל אֶל יָפֵל לֵב אָדָם עָלָיו עֶבְדְּךָ יֵלֵךְ וְנִלְחַם עִם הַפְּלִשְׁתִּי הַזֶּה". כשדוד מגלה שהמילים לא עוזרות, הוא עובר למעשים. הוא מבין שבשביל לתת לעם אומץ צריך להראות לו שהפלישתים הם בלון הנפוח. לכן הוא מוותר על השריון ולוקח חמישה חלוקי אבנים לפוצץ את הבלון.

כדי להדגיש שמדובר במלחמה על הרוח, מאריך הנביא ומספר לנו על חילופי הדברים בין דוד לגוליית בתחילת המערכה. מילים שנועדו לשבור את הרוח. "וַיֹּאמֶר הַפְּלִשְׁתִּי אֶל דָּוִד לָכֵה אֵלַי וְאֶתֵּנָה אֶת בְּשָׂרְךָ לְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּלְבֶהֱמַת הַשָּׂדֶה". דוד עונה לו במילים שנועדו לחזק את רוח העם: "הַיּוֹם הַזֶּה יִסָּגֵר ה' בְּיָדִי וַהֲפִיתִךָ וַהֲסֵרְתִּי אֶת רִאשְׁךָ מֵעַלֶּיךָ

וְנָתַתִּי פָגֶר מִחֲנֵה פְּלִשְׁתִּים הַיּוֹם הַזֶּה לְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּלְחִית הָאָרֶץ וַיִּדְעוּ כָּל הָאָרֶץ כִּי יֵשׁ אֱלֹהִים לְיִשְׂרָאֵל. וַיִּדְעוּ כָּל הַקָּהָל הַזֶּה כִּי לֹא בָחֶרֶב וּבְחַיִּית יְהוֹשִׁיעַ ה' כִּי לֹא הַמִּלְחָמָה וְנָתַן אֶתְכֶם בְּיָדוֹ".

דוד הורג את גוליית ואחר כך חותך את ראשו ומראה לפלישתים. כך נשברת רוחם והם בורחים. "וַיִּרְץ דָּוִד וַיַּעֲמֹד אֶל הַפְּלִשְׁתִּי וַיִּקַּח אֶת חַרְבּוֹ וַיִּשְׁלֹפֶה מִתַּעֲרָה וַיִּמָּתְחֶה וַיִּנָּתַת בָּהּ אֶת רִאשׁוֹ וַיִּרְאוּ הַפְּלִשְׁתִּים כִּי מָת גְּבוּרָם וַיָּנָסוּ". כך מנהל דוד מלחמה על הרוח ומנצח, וכך מנהלים מתתיהו ובית חשמונאים ומנצחים.

ערכיות מזויפת נגד עפיפונים ובלונים

למרות הניצחון הגדול על תרבות יוון, היא לא מוותרת ומנסה אותנו גם היום. כשהם רואים שהם לא יכולים לנצח את ישראל, הם מנסים לכבוש אותנו דרך הראש. כשהאויבים שלנו רואים שאי אפשר לנצח את צה"ל כאחד מהצבאות החזקים ביותר בעולם, הם מנסים לשנות לו את הראש ולהחזיר לראש האלופים שצה"ל צריך להחליש את עצמו ולא להילחם באויביו בשיא הכוח מטעמי מוסר. באופן זה צה"ל לא יכול לנצח עפיפונים ובלונים בשם מוסריות וערכיות מזויפת. באופן הזה צה"ל מאבד מכוונו, ולצערו משלם אף בחללים, הכול בשם המוסריות ויפי הנפש.

בימים ההם בזמן הזה

על מנת לנצח, צריך להבין את המגרש שבו מתנהלת המערכה, ולעשות מה שעשו מתתיהו ובניו. לנצח בקרב על הראש. אפשר לנצח, כי הנשמה של כל יהודי היא טהורה. כל יהודי הוא נר שמחכה שידליקו אותו. נר אחד דולק יכול להדליק מאה וגם אלף נרות שידליקו גם הם בתורם נרות אחרים. הניצחון מובטח אם רק נזכור שנהר ה' נשמת אדם. כל נשמה היא נר.

אפשר לנצח את הרשעה הזאת רק אם מכוונים לנשמה. רק אם אנחנו מכוונים את עצמנו להתזיר את הראש לבריאות. רק כשמראים לכל היהודים שהמוסר האמיתי נמצא בבית ולא בשום תרבות זרה, שמתייפה ובאמת אין בה שום מוסריות.

חנוכה השפיע
על תרבות
העולם,
והשפעתו
קיימת עד
היום, שהעולם
זנח את
האלילות
והרשעה של
היוונים ואימץ
את האמונה
באל אחד.
לעומת
העמלקיות של
המן שלצערו
נשארה עד
דורנו זה

החן הפנימי מול היופי החיצוני

מוסריות או נימוס

כדי להבין את ההבדל שבין תרבות יוון לתרבות ישראל, יש להדגיש שאנו רואים את המוסר כעיקר, לעומת היוונים שרואים את הנימוס כעיקר. שייראה טוב. זו הסיבה שבגללה כתוב במעשה כנען: "וַיִּקַּח שָׁם וַיָּנֶת אֶת הַשְּׂמֹלָה וַיְשִׁימוּ עַל שָׁרְבָתָם וַיִּלְכוּ אַחֲרָיִת וַיִּכְסּוּ אֶת עֲרֹת אֲבִיהֶם וּפְגִיָּהם אַחֲרָיִת וַעֲרֹת אֲבִיהֶם לֹא רָאוּ". על שם נאמר וַיִּקַּח, בלשון יחיד, למרות שגם יפת שותף איתו. אחר כך הכול בלשון רבים - וַיְשִׁימוּ, וַיִּלְכוּ, וַיִּכְסּוּ. אמרו חז"ל כי שם לקח את השמלה לכסות. כי הוא הבין שמעשה כנען הוא לא מוסרי. זה מה שמניע אותו. אחר כך בא יפת לעזור לו, כי זה לא יפה להשאיר את שם לבד במעשה זה.

חן או יופי

הרב יצחק סבתו שליט"א, ראש הישיבה במצפה יריחו, מראה במאמר שכתב את ההבדל בין השם חנוכה, שנקרא על שם החן, לבין היופי שנקרא על שם יפת. הרב מפנה אותנו למקורות רבים שבהם כתוב כי את החן צריך למצוא, הוא לא גלוי על פני השטח. כך בפרשת "וישב" כתוב על יוסף שנמצא אצל שר הטבחים. "וְכָל אֲשֶׁר הוּא עֹשֶׂה ה' מִצְלִית בְּיָדוֹ. וַיִּמָּצֵא יוֹסֵף חֵן וְנֶעֱמַד" (בראשית לט, ג-ד).

כן נאמר על עם ישראל: "מָצָא חֵן בְּמֶדְבָּר עִם שְׂרִידֵי חֶרֶב הֵלֵךְ לַהֲרִיעוֹ יִשְׂרָאֵל" (ירמיהו לא, א). כן משה רבנו, שפונה אל ה' אומר: "אִם נָא מִצְּאִיתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ" (שמות לג, ג), וכן ה' עונה לו: "כִּי מִצְּאִיתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ" (שם, יז). כך נאמר על אסתר: "וַתְּהִי אֶסְתֵּר נְשֵׂאת חֵן בְּעֵינֵי כָּל רָאִיָּה" (אסתר ב, טו),

עיצוב, עריכה והפקה: עטרת טל. 02-6519520 פקס 02-6522107 דוא"ל ateret12@neto.net.il